

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

*Мельник А. В.,
аспірант Львівського національного
університету ім.І.Франка*

Контроль за додержанням законодавства про працю – це діяльність компетентних державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників. У процесі цієї діяльності вони попереджують і виявляють порушення законодавства про працю з боку роботодавця, уповноважених ним осіб і працівників, поновлюють трудові права працівників та притягують до відповідальності винних у порушенні цих прав.

Аналіз законодавства та практики його застосування дозволяє виділити такі основні види контролю: державний та громад-

ський. Громадський контроль за дотриманням законодавства про працю – це організаційно-управлінська діяльність профспілок та їх об'єднань, трудових колективів, а також інших осіб щодо систематичної перевірки відповідності, доцільності та ефективності дій роботодавця трудовому законодавству.

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють професійні спілки, їхні об'єднання в особі своїх виборних органів і представників. У разі відсутності професійної спілки на підприємстві громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснює уповноважена найманими працівниками особа.

Професійним спілкам надані широкі права щодо здійснення громадського контролю за виплатою заробітної плати, додержанням законодавства про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту. Так, у разі загрози життю або здоров'ю працівників, професійні спілки мають право вимагати від роботодавця негайного припинення робіт на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та інших структурних підрозділах або на підприємствах чи виробництвах фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, в цілому на період, необхідний для усунення загрози життю або здоров'ю працівників.

Професійні спілки також мають право на проведення незалежної експертизи умов праці, а також об'єктів виробничого призначення, що проектуються, будуються чи експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актам про охорону праці, брати участь у розслідуванні причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві та надавати свої висновки про них, вносити роботодавцям, державним органам управління і нагляду подання з питань охорони праці та одержувати від них аргументовану відповідь.

Профспілки, їх об'єднання захищають право громадян на працю, беруть участь у розробленні та здійсненні державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту. Профспілки, їх об'єднання мають право

вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи і відповідним органам державної влади про прийняття або внесення змін до законів і інших нормативно-правових актів, які стосуються соціально-трудової сфери [1].

Профспілки та їх об'єднання здійснюють контроль за виконанням колективних договорів і угод. У разі виявлення порушень роботодавцями, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування умов колективного договору чи угоди профспілки мають право направляти їм подання про усунення цих порушень, яке повинно бути розглянуте у тижневий термін. За відмови усунути ці порушення або недосягнення згоди у зазначений термін профспілки вправі оскаржити неправомірні дії або бездіяльність посадових осіб до місцевого суду. Також профспілкові органи мають право вимагати розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, установи або організації, якщо він порушує законодавство про працю, колективні договори та угоди. [2, 208]

Громадський контроль здійснюється профспілками шляхом поточного й планового контролю. Поточний громадський контроль здійснюється постійно під час виконання профспілками своїх функцій. Планові заходи громадського контролю проводяться відповідно до плану роботи профспілкової організації. Для проведення громадського контролю застосовуються такі форми, як перевірка (планова, позапланова, тематична), використання інформації, отриманої під час особистого прийому та під час розгляду письмових звернень членів профспілки, а також після аналізу дотримання умов колективного договору й трудових договорів працівників тощо.

Профспілки, як орган громадського контролю, здійснюють контролюючі функції за додержанням законодавства про працю та законодавства про охорону праці. При здійсненні профспілками контролю за дотриманням трудового законодавства реалізується головна функція профспілок - захисна функція, яка спрямована, по-перше, на захист трудових прав і законних інтересів найманих працівників; по-друге, на охорону прав та інтересів працівників від порушень (право безперешкодно відвідувати організації і робочі місця, де працюють члени профспілки, для

реалізації статутних завдань, наданих профспілкам прав); по-третє, на відновлення порушених прав (профспілки захищають права та інтереси членів профспілки з питань індивідуальних трудових і пов'язаних з трудовими відносин, а в галузі колективних прав та інтересів – вказані права та інтереси працівників, незалежно від членства у профспілках); по-четверте, на встановлення більш високого рівня умов праці працівників.

Контрольні повноваження профспілок реалізуються у трьох юридичних формах, а саме: у правотворчій формі; у правозастосовчій формі; у формі контрольної діяльності. Таким чином, контрольні повноваження профспілок щодо дотримання законодавства про працю реалізуються шляхом захисту індивідуальних та колективних інтересів трудящих та суспільства в цілому, через участь у підготовці нормативних актів державного, галузевого та локального рівнів, у зміні умов праці та контролі за поновленням порушених прав найманих працівників, колективів і попередженні порушень.

У разі відсутності професійної спілки на підприємстві, громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснює уповноважена найманими працівниками особа. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці діють відповідно до Типового положення, затвердженого Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 березня 2007 року № 56. Такі особи мають право безперешкодно перевіряти на підприємствах виконання вимог щодо охорони праці і вносити обов'язкові для розгляду роботодавцем пропозиції про усунення виявлених порушень нормативно-правових актів з безпеки і гігієни праці [3].

Уповноважені з питань охорони праці беруть участь в опрацюванні відповідного розділу колективного договору, комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігання випадків виробничого травматизму і професійних захворювань. Вони залучаються до розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, розгляду небезпечної для життя чи здоров'я працівника виробничої ситуації або для оточуючих працівників, виробничого середовища чи довкілля у разі відмови

працівника виконувати з цих причин доручену йому роботу. Вони також беруть участь у розгляді, за необхідності, посадовими особами листів, заяв та скарг з питань охорони праці працівників відповідного трудового колективу, а також у підготовці та проведенні громадських оглядів, конкурсів, рейдів з питань охорони праці. [2, 210-211]

Якщо уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці вважають, що профілактичні заходи, вжиті роботодавцем, є недостатніми, вони можуть звернутися за допомогою до органу державного нагляду за охороною праці. Вони також мають право брати участь і вносити відповідні пропозиції під час інспекційних перевірок підприємств чи виробництв або фізичних осіб, які, відповідно до законодавства, використовують найману працю.

Із всього вищесказаного можна зробити наступний висновок. Не випадково одним з основних напрямів державної політики розвитку трудового потенціалу є створення правових, економічних, соціальних і організаційних засад щодо його збереження, відтворення та розвитку, спрямованих на створення умов для забезпечення захисту прав і гарантій громадян у сфері соціально-трудова відносин шляхом посилення нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства.

Необхідність посилення громадського контролю за додержанням роботодавцем трудового законодавства вимагає більш чіткого визначення та закріплення у законодавстві найефективніших видів, форм і методів його здійснення.

1. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року №1045-XIV // Відомості Верховної Ради. - 1999. - N 45. - Ст.397;

2. Охорона праці в галузі юриспруденції : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, О. І. Жолнович, З. Я. Козак [та ін.]; за ред. П. Д. Пилипенка. – К.: Ін Юре, 2013.– 272 с.

3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. №2694-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №49. – Ст. 668.

Науковий керівник доц. Лещух Д.Р.